

Базуючись на закордонних дослідженнях треба зазначити, що організації, які реалізують соціальні програми розвитку, функціонують значно ефективніше та мають кращі результати роботи. Це проявляється у економічній вигоді - отримання прибутку від збільшення споживчої лояльності, посиленні мотивації персоналу, привабливості організації як роботодавця. Саме розробка стратегії корпоративної соціальної відповідальності є концептуальним завданням для забезпечення конкурентоспроможності підприємства та його сталого розвитку в умовах глобалізації²⁶⁴.

4.4. Визначення понять «предмет», «об'єкт» та «метод» бухгалтерського обліку в літературних джерелах

Теоретичні засади будь-якої науки будуються на визначенні основних категорій, зокрема понять «предмет», «об'єкт», «метод». Бухгалтерський облік не є виключенням. Економічний зміст цих термінів завжди досліджується у фахових статтях з теорії обліку, майже у всіх докторських дисертаціях, а жоден навчальний посібник чи підручник не обходить увагою ці питання.

Згідно даних Словника української мови, предмет - це логічне поняття, що становить зміст думки, пізнання і т.ін.; те, на що спрямована пізнавальна, творча, практична діяльність кого-, чого-небудь; коло знань, що становить окрему дисципліну викладання²⁶⁵. Об'єкт - це пізнавана дійсність, що існує поза свідомістю людини і незалежно від неї; явище, предмет, особа, на які спрямована певна діяльність, увага і т.ін.; предмет наукового і т.ін. дослідження, спеціальної зацікавленості, компетенції²⁶⁶. Метод - це спосіб пізнання явищ природи та суспільного життя; прийом або система прийомів, що застосовується в якій-небудь галузі діяльності (науці, виробництві тощо)²⁶⁷.

У бухгалтерському обліку відсутнє загальновизнане поняття термінів предмет, об'єкт та метод. Економічний словник дає такі визначення термінів: предмет (англ.subject) - логічне поняття, що становить зміст думки, пізнання, те, на що спрямована пізнавальна, творча, практична діяльність кого-, чого-небудь²⁶⁸; метод (англ. method) - спосіб досягнення якої-небудь мети, вирішення конкретного завдання або ж сукупність прийомів освоєння дійсності²⁶⁹.

Верига Ю.А. та Деньга С.М. у статті «Предмет і метод бухгалтерського обліку: погляд на проблему» узагальнюють економічний зміст даних термінів, наводячи визначення попередників-дослідників як вітчизняної бухгалтерської школи, так і закордонних вчених та висловлюють авторське бачення на ці дефініції. Доволі ґрунтовні дослідження предмету бухгалтерського обліку було проведено у роботі²⁷⁰, зокрема

---

²⁶⁴ Євсєєва І.В. Корпоративна соціальна відповідальність бізнесу як складова стратегії розвитку вітчизняних підприємств. / Корпоративна соціальна відповідальність бізнесу: Монографія / під заг. редакцією М.П. Буковинської. К.:ЦП «Компінт». - 2015. С. 89-102.

²⁶⁵ Словник української мови: в'ї томах. - Том 7, 1976. - с. 527.

²⁶⁶ Там само - с. 495

²⁶⁷ Там само - с. 692

²⁶⁸ Завадський Й.С. Економічний словник / Й.С. Завадський, Т.В. Осовська, О.О. Юшкевич. - Київ: Коидор, 2006. - с. 246

²⁶⁹ Там само - с. 184

²⁷⁰ Лютова Г.М. Дослідження предмету бухгалтерського обліку // Г.М. Лютова, С.В. Медвідь // Фінансовий простір. - 2012. - № 2 (6). - С. 99-103

надано визначення предмету обліку у наукових працях італійських, французьких, німецьких, англо-американських, соціалістичних та сучасних вчених.

У роботі ²⁷¹ предметом бухгалтерського обліку визначено кругообіг капіталу у процесі розширеного відтворення.

Предметом можна вважати процес створення (виробництва) суспільного продукту у його обмін, розподіл і споживання в умовах ринкових відносин²⁷². Пізніше колектив авторів за редакцією Сопка В.В. та Бойка О.В. вказував, що предметом бухгалтерської обліку є майно суб'єктів господарювання, його рух у процесі діяльності - виробництва, обміну, розподілу і споживання суспільного продукту - та правові відносини (тобто зобов'язання), що виникають при цьому між суб'єктами господарювання по відношенню до майна²⁷³.

Гура Н.О. предмет бухгалтерського обліку трактує, як вивчення та відображення стану активів (господарських засобів) підприємства, їх використання та результатів роботи підприємства, узагальнених у грошовому вираженні, для задоволення потреб управління підприємством²⁷⁴.

Дондик Н.Я. і Дондик Г.П. вважають, що предметом бухгалтерського обліку є господарські засоби за їх складом і розміщенням, джерела утворення та їх цільове призначення, господарські процеси, що відображаються в результаті виробництва продукції, кошти організацій, джерела формування цих коштів, їх рух в процесі здійснення господарських процесів²⁷⁵. Подібним, але більш широким є визначення: «предметом бухгалтерського обліку є господарські засоби за їх складом і розміщенням, джерела утворення та їх цільове призначення, господарські процеси, що відображаються в результаті виробництва продукції, витрати й результати господарської діяльності підприємства»²⁷⁶.

Садовська І.Б., Божидарнік Т.В., Нагірська К.Є. стверджують, що предметом обліку є фактичний стан об'єкта і фактичні результати його зміни, тобто господарська діяльність суб'єкта господарювання, його майно і джерела утворення²⁷⁷.

У роботі ²⁷⁸ вказано, що предметом бухгалтерського обліку є стан господарських засобів, їх використання та результати роботи колективу, які узагальнюються у грошовому виразі з метою задоволення потреб управління підприємств, організацій, установ.

У найзагальнішому вигляді предметом бухгалтерського обліку є господарська діяльність підприємств, організацій та установ²⁷⁹. Подібним, але з певними уточненнями

---

²⁷¹ Максимова В.Ф. Бухгалтерський облік : [Підручник для студентів вищих навчальних закладів спеціальності 6.50100 «Облік і аудит»] / В.Ф. Максимова. - Одеса: ОНЕУ, 2012. - с. 109

²⁷² Сопка В.В. Бухгалтерський облік : [Навч. посібник] / В.В. Сопка. - 3-тє вид., перероб. і доп. - К.: КНЕУ, 2000. - с. 15

²⁷³ Бухгалтерський фінансовий та внутрішньогосподарський облік в галузях системи переробної промисловості АПК (на основі національних стандартів) / За ред. проф., д-ра екон. наук В.В. Сопка та О.В. Бойка. - К.: «Фенікс», 2001. - с. 19

²⁷⁴ Гура Н.О. Облік видів економічної діяльності: [Навч. посіб.] / Н.О. Гура. - К.: Знання, 2004. - 541 с - (Вища освіта XXI століття) // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://library.if.ua/book/2/145.html>

²⁷⁵ Дондик Н.Я. Судова бухгалтерія / Н.Я. Дондик, Г.П. Дондик. - К.: Центр учбової літератури, 2011. - с. 17

²⁷⁶ Теорія бухгалтерського обліку : [Навч. посіб.] / О.І. Васюта-Беркут, Г.Ф. Шенітко, Н.О. Ромашевська; За заг. ред. В. Б. Захожая. - 2-ге вид., стереотип. - К.: МАУП, 2003. - с. 11

²⁷⁷ Садовська І.Б. Бухгалтерський облік : [навч. посіб.] / І.Б. Садовська, Т.В. Божидарнік, К.Є. Напрська. - К.: ЦУЛ, 2013. - с. 36

²⁷⁸ Предмет та об'єкти бухгалтерського обліку // Назва з екрану. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://udec.ntu-kpi.kiev.ua/lspace/teor_buh_obl_udec_demo/..OpenDocument

²⁷⁹ Судова бухгалтерія : [Підручник] / В.М. Глібко, О.П. Бушан. - К.: Юрінком Інтер, 2007. - с. 20

є визначення у роботі ²⁸⁰: «предметом бухгалтерського обліку є господарська діяльність підприємства, мета і характер якої визначається видом господарювання».

Колектив авторів Ловінська Л.Г., Жилкіна Л.В., Голенко О.М. та ін. наголошують, ілю предмет бухгалтерського обліку складають господарські засоби і їх використання у ході господарських процесів ²⁸¹.

ТіговаТ.М., Селіверстова Л.С. та Процюк Т.Б. предметом бухгалтерського обліку визначають господарські засоби, джерела їх утворення, витрати, доходи, фінансові результати діяльності підприємства та господарські процеси, які відображаються у ході його звичайної і надзвичайної діяльності²⁸².

Гарасим П.М., Журавель Г.П. і Хомин П.Я. під предметом бухгалтерського обліку розглядають господарські засоби за їх складом і розміщенням, джерела утворення та їх цільове призначення, господарські процеси, що відбуваються в результаті виробництва продукції, витрати і результати господарської діяльності підприємства²⁸³. Крім того, цей авторський колектив вказує, що в економічній літературі подані інші визначення предмета бухгалтерського обліку. У вузькому розумінні предметом бухгалтерського обліку є факти господарської діяльності, які реконструюються в узагальнюючі вартісні показники і характеризують стан і результати господарської діяльності. Факти господарської діяльності проявляються переважно у вигляді господарських операцій. У широкому розумінні предмет бухгалтерського обліку - це процес розширеного відтворення в тій його частині, котру можна подати як інформацію в єдиному грошовому вимірнику, з одного боку, а з іншого - факти господарської діяльності як первинні елементи цього процесу.

Предмет бухгалтерського обліку в широкому розумінні - все те, що відображається в обліку, тобто господарська діяльність. У вузькому розумінні предметом обліку виступають факти (дії, події) господарської діяльності, які трансформуються у своїй сукупності в певний стан і результати господарської діяльності. Предмет обліку - це факти господарської діяльності, які характеризують стан і використання ресурсів підприємства, процес придбання, виробництва й збуту, розрахункові відносини підприємства з фізичними і юридичними особами, результати діяльності підприємства, формування інформації для внутрішніх і зовнішніх користувачів²⁸⁴. Предмет бухгалтерського обліку складається з окремих елементів, складових, які називають об'єктами. Слід зазначити, що предмет бухгалтерського обліку обмежується рамками господарюючого суб'єкта. Предметом обліку є не самі об'єкти в їх фізичному розумінні, а інформація про них, необхідна для управління²⁸⁵.

У підручнику за загальною редакцією професора Р.Т. Джоги предметом (об'єктами) бухгалтерського обліку в бюджетних установах визначаються господарські засоби за складом і розміщенням, за джерелами їх формування і призначенням у процесі

²⁸⁰ Олійник А.П. Бухгалтерський облік, його суть і основи організації / А.П. Олійник. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://lubbook.net/book_585_glava_2_Tema_2_Predmet%4D1%96_metod_bukh.html

²⁸¹ Бухгалтерський облік : [Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц.] / Л.Г. Ловінська, Л.В. Жилкіна, О.М. Голенко та ін. - К.: КНЕУ, 2002. - с. 7

²⁸² Тігова Т.М. Аналіз фінансової звітності : [навч. посібник] / Т.М. Тігова, Л.С. Селіверстова, Т.Б. Процюк. - К.: Центр навчальної літератури, 2012. - с. 68

²⁸³ Гарасим П.М. Фінансовий, управлінський і податковий облік у господарських товариствах (ВАТ, ЗАТ, ТОВ, ПОП, ПАП) / П.М. Гарасим, Г.П. Журавель, П.Я. Хомин. - Тернопіль, 2003. - с. 5

²⁸⁴ Конспект лекцій з курсу «Бухгалтерський облік» (для студентів курсу заочної форми навчання за напрямом підготовки: 0501 - «Економіка і підприємство»), 0502 - «Менеджмент організації» факультету післядипломної освіти і заочного навчання). - [Укл. Петрова В.Ф.] - Харків: ХНАМГ, 2008. - с. 13

²⁸⁵ Там само - с. 14

невиробничого споживання²⁸⁶. У даному випадку предмет і об'єкти бухгалтерського обліку ототожнюються, що, на наш погляд не є коректним.

Свірко С.В. зазначає, що предметом організації бухгалтерського обліку є бухгалтерський облік, що розглядається як обліковий процес та як вид відповідної людської діяльності²⁸⁷.

У роботі²⁸⁸ предметом бухгалтерського обліку визначають процес розширеного суспільного відтворення (виробництва, обміну і невиробничого споживання суспільного продукту), а також використання господарських засобів у цих процесах, які узагальнюються у грошовому вимірнику, для надання інформації, необхідної для управління і контролю. У даному визначенні є кілька невідповідностей: по-перше, контроль є функцією управління; по-друге, інформація, що формується у бухгалтерському обліку є інформаційною базою для всіх функцій управління.

Авторський колектив²⁸⁹ предметом бухгалтерського обліку вважає господарські засоби, джерела їх формування та господарські процеси. На наш погляд, це визначення є неправильним через плутанину у термінології, адже такий склад мають об'єкти бухгалтерського обліку, а предмет є значно ширшим.

Довгопол Н.В. стверджує, що предметом бухгалтерського обліку є господарські операції - події, що викликають зміни у структурі активів і зобов'язань, у власному капіталі підприємства, а також стан та використання ресурсів підприємства у процесі його діяльності²⁹⁰.

День В.С. та Гливенко В.В. предметом бухгалтерського обліку визначають продукт підприємства, процес його створення, руху і використання, а також пов'язані з цим грошові, розрахункові й кредитні операції, що змінюють майно та джерела його формування²⁹¹.

Соколов Я.В. вказує: «у бухгалтерського обліку є свій предмет - факти господарського життя»²⁹².

Не менш важливим питанням теорії бухгалтерського обліку є визначення поняття «об'єкт», стосовно якого теж не спостерігається єдиної прийнятної усіма науковцями-дослідниками думки.

Максімова В.Ф. вказує, що об'єкти обліку - це об'єкти реальної господарської діяльності, котрі спостерігаються і пізнаються суб'єктом управління за допомогою бухгалтерського обліку²⁹³.

---

²⁸⁶ Бухгалтерський облік у бюджетних установах : [Підручник] / Р.Т. Джога, С.В. Свірко, Л.М. Сінельник // За заг. ред. проф. Р.Т. Джоги. - К.: КНЕУ, 2003. - с. 9

²⁸⁷ Свірко С. В. Організація бухгалтерського обліку в бюджетних установах : [Навч. посібник] / С. В. Свірко. - К.: КНЕУ, 2003.- с. 7-8

²⁸⁸ Предмет і метод бухгалтерського обліку // Назва з екрану. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://elib.schnau.com.ua/4edf74af23d1f/tema2.htm>

²⁸⁹ Бухгалтерський облік : [Навч. посібник] / Г.О. Партин, А.Г. Загородній, М.В. Корягін, Р.Л. Хом'як, О.С. Височан, В.І. Воськало. - Серія «Дистанційне навчання». - № 26. - Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2005. - 248 с. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://idndist.lp.edu.ua/moodle/library/books/40744/index.html>

²⁹⁰ Довгопол Н.В. Загальна характеристика бухгалтерського обліку, його предмет і метод / Н.В. Довгопол. - Х.: ХНУРЗ, 2005. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://dl.kture.kharkov.ua/pluginfile.php/626/mod_resource/content/2/001.pdf

²⁹¹ Бухгалтерський облік в Україні: основи та практика : [Навч. пос.] / В.С. Лень, В.В. Гливенко. - Вид. 3-тє. - К.: Центр учбової літератури, 2008. - с. 17

²⁹² Соколов Я.В. Бухгалтерський учет от истоков до наших дней [Учебн. пособие для вузов] / Я.В. Соколов. — М.: Аудит, ЮНИТИ, 1996. - с. 6-7

²⁹³ Максімова В.Ф. Бухгалтерський облік : [Підручник для студентів вищих навчальних закладів спеціальності 6.050100 «Облік і аудит»] / В.Ф. Максімова. - Одеса: ОНЕУ, 2012.- с. 111

Сопко В.В. стверджує, що об'єктом бухгалтерського обліку є лише такий господарський факт-явище або факт-процес господарювання, який: а) здійснився, відбувся; б) змістовна характеристика якого задовольняє або продуктивний, або правовий аспект господарювання, або одночасно обидва; в) дістав вартісне (грошове) вираження²⁹⁴ [31, с. 22]. Через рік дане визначення було уточнено та дещо розширено до формулювання: «Об'єктом бухгалтерського обліку є тільки такий господарський факт, явище або процес господарювання: а) який здійснився на ринку як реальний факт; б) змістовна характеристика якого задовольняє або продуктивному ресурсному, або правовому аспекту господарювання, або одночасно обом; в) який одержав вартісну (грошову) оцінку»²⁹⁵.

Гура Н.О. до об'єктів бухгалтерського обліку відносить: 1) активи; 2) капітал; 3) зобов'язання; 4) господарські процеси; 5) витрати, доходи²⁹⁶.

У роботі²⁹⁷ наголошується, що об'єктами бухгалтерського обліку є господарські засоби за їх складом та використанням, джерела утворення господарських засобів за їх видами і господарські процеси, що зумовлюють рух господарських засобів, коштів і джерел їх утворення.

Садовська І.Б., Божидарнік Т.В., Нагірська К.Є. зазначають, що об'єкти обліку - це засоби підприємства, джерела їх утворення та господарські процеси, які забезпечують рух майна і джерел з метою отримання прибутку²⁹⁸.

Частина дослідників визначають, що усі об'єкти бухгалтерського обліку є складовою його предмета та виділяють: майно (господарські засоби та власний капітал); зобов'язання підприємства (джерела формування його майна); господарські операції (процеси)²⁹⁹; господарські засоби і джерела їх утворення; процеси та їх результати³⁰⁰; засоби господарства, джерела їхнього утворення, господарські процеси³⁰¹; господарські засоби, джерела їх утворення та господарські процеси³⁰²; господарські засоби, джерела утворення господарських засобів і господарські процеси³⁰³.

Значна кількість авторів вказує: «суть предмета бухгалтерського обліку розкривається через його об'єкти», такої точки зору дотримуються у роботах [304; 305; 306]. Незважаючи

²⁹⁴ Сопко В.В. Бухгалтерський облік : [Навч. посібник] / В.В. Сопко. - 3-тє вид., перероб. і доп. - К.: КНЕУ, 2000. - с.22

²⁹⁵ Бухгалтерський фінансовий та внутрішньогосподарський облік в галузях системи переробної промисловості АПК (на основі національних стандартів) / За ред. проф., д-ра екон. наук В.В. Сопка та О.В. Бойка. - К.: «Фенікс», 2001. - с. 21

²⁹⁶ Гура Н.О. Облік видів економічної діяльності : [Навч. посіб.] / Н.О. Гура. - К.: Знання, 2004. - 541 с - (Вища освіта XXI століття) // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://library.if.ua/book/2/145.html>

²⁹⁷ Тігова Т.М. Аналіз фінансової звітності : [навч. посібник] / Т.М. Тігова, Л.С. Селіверстова, Т.Б. Процюк. - К.: Центр навчальної літератури, 2012 -с. 69

²⁹⁸ Садовська І.Б. Бухгалтерський облік : [навч. посіб.] / І.Б. Садовська, Т.В. Божидарнік, К.Є. Нагірська. - К.: ЦУЛ, 2013.-с. 36

²⁹⁹ Дондик Н.Я. Судова бухгалтерія / Н.Я. Дондик, Г.П. Дондик. - К.: Центр учбової літератури, 2011. - с. 21

³⁰⁰ Олійник А.П. Бухгалтерський облік, його суть і основи організації / А.П. Олійник. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://lubbook.net/book_585_glava_2_Tema_2_Predmet%D1%96_metod_bukh.html

³⁰¹ Бухгалтерський облік : [Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц.] / Л.Г. Ловінська, Л.В. Жилкіна, О.М. Голенко та ін. - К.: КНЕУ, 2002. - с. 7

³⁰² Предмет та об'єкти бухгалтерського обліку // Назва з екрану. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://udec.ntu-kpi.kiev.ua/lspace/teor_buh_obl_udec_demo/...OpenDocument

³⁰³ Гарасим П.М. Фінансовий, управлінський і податковий облік у господарських товариствах (ВАТ, З АТ, ТОВ, ПОП, ПАП) / П.М. Гарасим, Г.П. Журавель, П.Я. Хомин. - Тернопіль, 2003. - с. 6

³⁰⁴ Судова бухгалтерія : [Підручник] / В.М. Глібко, О.П. Бушан. - К.: Юрінком Інтер, 2007. - с. 20

³⁰⁵ Довгопол Н.В. Загальна характеристика бухгалтерського обліку, його предмет і метод / Н.В. Довгопол. - Х.: ХНУРЗ, 2005. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://dl.kture.kharkov.ua/pluginfile.php/626/mod_resource/content/2/001.pdf

на той факт, що ці автори однаково визначають зміст поняття «об'єкт бухгалтерського обліку», проте їх склад вони визначають по різному, зокрема: активи, зобов'язання, власний капітал та господарські операції підприємства³⁰⁷; ресурси підприємства (активи); джерела утворення ресурсів підприємства (капітал і зобов'язання); господарські процеси³⁰⁸; господарські засоби, їх види, склад та рух, джерела господарських засобів; господарські процеси і операції; господарські факти діяльності підприємства; розрахунки; прибутки, збитки та фінансовий результат³⁰⁹.

Стосовно переліку³¹⁰ ми вважаємо, що виокремлювати серед об'єктів обліку «прибутки, збитки та фінансовий результат» є недоречним, адже фінансовий результат може бути у вигляді чи то прибутку, чи то збитку, чи то нульовий. Більш доречним, г використання термінів «доходи» і «витрати», адже порівняння саме їх дає можливість визначити фінансовий результат, вже який може бути позитивним, негативним чи нульовим.

У роботі³¹¹ зазначається що є об'єктом бухгалтерського обліку і належать до змісту його предмета: суспільний продукт і затрати на його виробництво; процес розподілу суспільного продукту і зобов'язання та розрахунки, що виникають при цьому; процес обороту суспільного продукту, грошові кошти та розрахунково-кредитні операції, що виникають при цьому.

Під об'єктом обліку у роботі³¹² розуміють конкретний засіб (майно), джерело його утворення та їх рух у процесі відтворення Об'єкти, що обліковуються, за економічним змістом і призначенням можна об'єднати в три групи: 1) господарські засоби (майно); 2) джерела господарських засобів; 3) господарські процеси.

Свірко С.В. вказує, що до об'єктів організації бухгалтерського обліку, як за етапами облікового процесу, так і за його напрямками, належать: облікові номенклатури; носії облікової інформації; рух носіїв облікової інформації; інформаційне забезпечення облікового процесу; технічне забезпечення облікового процесу³¹³.

Доволі цікавим та нестандартним є визначення у ХУІІІ ст. об'єкту обліку англійським творцем утилітаризму Ієремієм Бентамом - злиття моралі і економіки. Це пояснюється тим, що він трактував бухгалтерський облік, як «інструмент розсудливості», як окремих випадок етики³¹⁴.

Метод обліку - це ще одна дефініція теоретичних знань бухгалтерської науки, яка також потребує дослідження і не має загально прийнятого визначення.

---

³⁰⁶ Бухгалтерський облік в Україні: основи та практика : [Навч. пос.] / В.С. Лень, В.В. Гливінко. - Вид. 3-тє. - К.: Центр учбової літератури, 2008. - с. 17

³⁰⁷ Судова бухгалтерія : [Підручник] / В.М. Глібко, О.П. Бушан. - К.: Юрінком Інтер, 2007. - с. 20

³⁰⁸ Довгопол Н.В. Загальна характеристика бухгалтерського обліку, його предмет і метод / Н.В. Довгопол. -Х.: ХНУРЗ, 2005. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://dl.kture.kharkov.ua/pluginfile.php/626/mod_resource/content/2/001.pdf

³⁰⁹ Бухгалтерський облік в Україні: основи та практика : [Навч. пос.] / В.С. Лень, В.В. Гливінко. - Вид. 3-тє. - К.: Центр учбової літератури, 2008. - с. 17

³¹⁰ Там само-с. 17

³¹¹ Предмет і метод бухгалтерського обліку // Назва з екрану. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://elib.sclnau.com.ua/4edf74af23dlf/tema2.htm>

³¹² Конспект лекцій з курсу «Бухгалтерський облік» (для студентів курсу заочної форми навчання за напрямом підготовки: 0501 - «Економіка і підприємництво», 0502 - «Менеджмент організацій» факультету післядипломної освіти і заочного навчання). - [Укл. Петрова В.Ф.] - Харків: ХНАМГ, 2008. - с. 14

³¹³ Свірко С.В. Організація бухгалтерського обліку в бюджетних установах : [Навч. посібник] / С.В. Свірко. - К.:КНЕУ, 2003. -с. 11

³¹⁴ Соколов Я.В. Бухгалтерский учет от истоков до наших дней [Учебн. пособие для вузов] / Я.В. Соколов. — М.: Аудит, ЮНИТИ, 1996. - с. 94

Метод бухгалтерського обліку Максимова В.Ф. трактує, як сукупність способів, що забезпечують отримання, обробку та видачу облікової інформації з метою використання її в процесі управління³¹⁵.

Сопко В.В. стверджує, що просто визначити метод бухгалтерського обліку неможливо. Для цього потрібно побудувати загальну схему взаємозв'язку прийомів (елементів), тобто визначити загальну методологію³¹⁶. Методологія бухгалтерського обліку - це сукупність прийомів, за якими впізнається об'єкт. Їхня сутність документування, інвентаризація, оцінювання, калькулювання, рахунок, двоїсте (подвійне, балансове) узагальнення стану господарських фактів, двоїсте (подвійне) відбиття зміни господарських фактів у системі рахунків і звітність³¹⁷.

Система спеціальних прийомів, за допомогою яких здійснюється спостереження за господарською діяльністю підприємства, називається методом бухгалтерського обліку³¹⁸. Далі ці ж автори вказують, що метод бухгалтерського обліку - це система способів суцільного, безперервного, взаємопов'язаного відображення та узагальнення в грошовому вимірюванні господарських засобів підприємства з метою контролю за господарською діяльністю підприємства та збереженням власності³¹⁹. Ми вважаємо, що розглядати поняття методу бухгалтерського обліку лише з метою контролю за господарською діяльністю підприємства та збереженням власності є дуже однобоко. Подібної помилки, на наш погляд, припускається і Олійник А.П., яка стверджує, що «метод бухгалтерського обліку - це система засобів, яка забезпечує суцільне, безперервне і взаємозв'язане відображення (в грошовій оцінці) об'єктів бухгалтерського обліку з метою збереження майна, контролю за раціональним використанням матеріальних, трудових і фінансових ресурсів та управління підприємством»³²⁰.

Садовська І.Б., Божидарнік Т.В., Нагірська К.С. стверджують, що метод бухгалтерського обліку - це система способів або прийомів, за допомогою яких об'єкти обліку відображаються та узагальнюються у грошовій оцінці за економічно однорідними ознаками з метою контролю за виконанням статутних вимог, ефективного використання виробничих ресурсів, для забезпечення збереження власності і досягнення найбільшої ефективності господарської діяльності³²¹.

Метод бухгалтерського обліку визначають як: систему прийомів, яка забезпечує суцільне, безперервне, взаємопов'язане та об'єктивне відображення (в узагальненому вигляді у грошових вимірниках) об'єктів бухгалтерського обліку, що має на меті отримання інформації для управління ними^{322 323}; сукупність способів і заходів, з

³¹⁵ Максимова В.Ф. Бухгалтерський облік : [Підручник для студентів вищих навчальних закладів спеціальності 6.50100 «Облік і аудит»] / В.Ф. Максимова. - Одеса: ОНЕУ, 2012. - с. 140

³¹⁶ Сопко В.В. Бухгалтерський облік : [Навч. посібник] / В.В. Сопко. - 3-тє вид., перероб. і доп. - К.: КНЕУ, 2000.-с. 51-52

³¹⁷ Там само-с. 57

³¹⁸ Дондик Н.Я. Судова бухгалтерія / Н.Я. Дондик, Г.П. Дондик. - К.: Центр учбової літератури, 2011. - с. 23

³¹⁹ Дондик Н.Я. Судова бухгалтерія / Н.Я. Дондик, Г.П. Дондик. - К.: Центр учбової літератури, 2011. - с. 25

³²⁰ Олійник А.П. Бухгалтерський облік, його суть і основи організації / А.П. Олійник. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://lubbook.net/book_5_8_5_glava_2_Tema_2_Predmet%D1%96_metod_bukh.html

³²¹ Садовська І.Б. Бухгалтерський облік : [навч. посіб.] / І.Б. Садовська, Т.В. Божидарнік, К.С. Нагірська. - К.: ЦУЛ, 2013.- с. 47

³²² Тігова Т.М. Аналіз фінансової звітності : [навч. посібник] / Т.М. Тігова, Л.С. Селіверстова, Т.Б. Процюк. - К.: Центр навчальної літератури, 2012- с. 76-77

³²³ Бухгалтерський облік : [Навч. посібник] / Г.О. Партич, А.Г. Загородній, М.В. Корягін, Р.Л. Хом'як, О.С. Височан, В.І. Воськало. - Серія «Дистанційне навчання». - № 26. - Львів: Видавництво Національного університету Львівська політехніка, 2005. - 248 с. - [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://idndip.ist.edu.ua/moodle/librai/books/40744/index.html>

допомогою яких господарська діяльність підприємств відображається в обліку^{324 325 326}, систему прийомів, що забезпечують отримання, обробку та надання облікової інформації³²⁷.

Методом організації бухгалтерського обліку, контролю та аналізу слід вважати сукупність методичних і технічних прийомів, які забезпечують раціональне функціонування всіх зазначених складників у системі управління господарством³²⁸. Дане визначення обмежує інші функції управління та наголошує лише на «раціональному функціонуванні», що не завжди відповідає дійсності у практичній діяльності.

Свірко С.В. стверджує, що загалом метод розуміють як сукупність прийомів, за допомогою яких досліджується той чи інший предмет³²⁹.

У роботі³³⁰ зазначається, що вивчення того, що обліковується, розкриває зміст бухгалтерського обліку, а вивчення того, як ведеться облік, якими способами і прийомами його здійснюють, розкриває його метод.

Соколов Я.В. декларує: «у бухгалтерського обліку є свій... метод - моделювання»³³¹.

У роботі³³² вказано, що для одержання облікових показників про об'єкти обліку, які використовують у процесі управління виробництвом, у бухгалтерському обліку застосовується низка специфічних прийомів, що в сукупності складають його метод. Сукупність цих способів і прийомів, що дозволяють бухгалтерському обліку здійснювати свої функції, і є методом бухгалтерського обліку. Таке трактування методу бухгалтерського обліку називають адитивним. Адитивний (від лат. additives - придатковий) - пов'язаний із додаванням. Тобто елементи обліку додаються.

Існує також процедурне трактування методу бухгалтерського обліку, як порядку здійснення пізнавальних операцій чи етапів діяльності з застосуванням системи процедур, таких як: спостереження, вимірювання, систематизація і реєстрація, узагальнення шляхом аналізу та синтезу, індукції і дедукції, використання яких у визначеній послідовності сприяє більш успішному досягненню бажаного результату.

Обидва трактування методу бухгалтерського обліку тісно між собою пов'язані й не виключають один одного. Так, спостереження включає в себе документування й інвентаризацію, вимірювання - оцінку і калькуляцію, систематизація і реєстрація - рахунки і подвійний запис, узагальнення - баланс і звітність³³³.

---

³²⁴ Судова бухгалтерія : [Підручник] / В.М. Глібок, О.П. Бушан. - К.: Юриком Інтер, 2007. - с. 28

³²⁵ Предмет і метод бухгалтерського обліку // Назва з екрану. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://e-lib.sclnau.com.ua/4edf74af23d1f/tema2.htm>

³²⁶ Теорія бухгалтерського обліку : [Навч. посіб.] / О.І. Васюта-Беркут, Г.Ф. Шенітко, Н.О. Ромашевська; За заг. ред. В. Б. Захожая. - 2-ге вид., стереотип. - К.: МАУП, 2003. - с. 12

³²⁷ Бухгалтерський облік : [Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц.] / Л.Г. Ловінська, Л.В. Жилкіна, О.М. Голенко та ін. - К.: КНЕУ, 2002. - с. 8

³²⁸ Організація бухгалтерського обліку, економічного контролю та аналізу : [Підручник] / В. Сопка, В. Завгородній. ~ К.: КНЕУ, 2000. - с. 12

³²⁹ Свірко С. В. Організація бухгалтерського обліку в бюджетних установах : [Навч. посібник] / С. В. Свірко - К.: КНЕУ, 2003. - с. 14

³³⁰ Конспект лекцій з курсу «Бухгалтерський облік» (для студентів курсу заочної форми навчання за напрямом підготовки: 0501 - «Економіка і підприємство», 0502 - «Менеджмент організації» факультету післядипломної освіти і заочної навчання). - [Укл. Петрова В.Ф.] - Харків: ХНАМГ, 2008. - с. 13

³³¹ Соколов Я.В. Бухгалтерський учет от истоков до наших дней [Учебн. пособие для вузов] / Я.В. Соколов. М.: Аудит. ЮНИТИ, 1996. - с. 6-7

³³² Довгопол Н.В. Загальна характеристика бухгалтерського обліку, його предмет і метод / Н.В. Догаюло. – Х.: ХНУРЕ, 2005. – [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://dl.kture.kharkov.ua/pluginfile.php/626/mod_resource/content/2/001.pdf

³³³ Лютова Г.М. Дослідження предмету бухгалтерського обліку // Г.М. Лютова, С.В. Медвідь // Фінансовий

Підводячи підсумки можна стверджувати, що визначення понять «предмет», «об'єкт», «метод» бухгалтерського обліку є необхідним та нагальним, адже з'ясування економічної сутності цих дефініцій є об'єктивною потребою для удосконалення не лише теорії і організаційно-методичних засад, а й практики бухгалтерської науки.

4.5. Еволюціонування контрольних (обліково-економічних та аналітичних) функцій підсистеми бухгалтерського обліку

Подальше розширення функцій підсистеми бухгалтерського обліку в умовах функціонально розвинутих систем стратегічного управління спеціального призначення підприємствами промисловості й науково-виробничими об'єднаннями ґрунтується, із одного боку, на можливості передати машинам електронним цифровим саме ті завдання контролю, які неможливо або недоцільно було б вирішувати при ручних методах обробки інформації або навіть із залученням сучасних технологічних засобів, і, із іншого - внутрішньосистемною перебудовою підсистеми бухгалтерського обліку, що забезпечує посилення контрольних (обліково-економічних та аналітичних) функцій за рахунок внутрішнього взаємозв'язку його компонентів методу тощо.

Із точки зору формалізації та подальшого функціонального розвитку доцільно виділяти такі узагальнені функції контролю у підсистемі бухгалтерському обліку (функції обліково-економічного забезпечення). У відповідності до цілей функціонального розвитку дані функції виділяються нами незалежно від сформованих класифікацій функцій бухгалтерського обліку (попередній, поточний і наступний контроль, народний, громадський та державний контроль, внутрішньовідомчий і позавідомчий контроль (огляд),ін.).

I. Контроль за правильністю (відповідно до методичних вказівок та інструктивних положень) ведення обліково-аналітичного процесу (арифметична перевірка правильності підрахунків у документах, формальна й логічна перевірка документів на наявність у них усіх необхідних реквізитів, контроль за точністю відображення виробничо-господарських операцій у документах, контроль за своєчасністю надходження документів,багато іншого).

II. Контроль за ходом виробничо-господарського процесу (тобто за виконанням планів, забезпеченням збереження засобів підприємств промисловості і за здійсненням виробничо-господарської політики об'єднання).

Обидві дані функції контролю взаємопов'язані. Проте слід їх розрізняти. Для сучасного бухгалтерського обліку характерним виступає посилення обох функцій. Раніше контроль за правильністю ведення обліково-економічного та аналітичного процесу у значній мірі забезпечувався за рахунок внутрішньої організації самої системи бухгалтерського обліку. Це призводило до її ускладнення. Так, потрібна система Федора Венедиктовича Єзерського [³³⁴], яка передбачає до 19 контрольних (обліково-аналітичних) умов правильності ведення бухгалтерського обліку, відрізнялася трудомісткістю і складністю. Тепер же, на базі машин електронних цифрових, вдається забезпечити дану функцію контролю, не ускладнюючи та не збільшуючи трудомісткість ведення підсистеми бухгалтерського обліку. Машина електронна цифрова може

простір. -2012,-№ 2(6).-С. 17

³³⁴ Єзерский Ф. В. Русская упрощенная тройная система, как позднейшее слово науки. Учебник. Полная теория. 25-е изд. Пг.; М.: тип. «Крестного календаря», 1915.